

forensisch psycholoog
Corine de Ruiter

IK STA VAAK STIL
BIJ WAT MIJ
GEMAAKT HEEFT
TOT WIE IK BEN'

Ze was betrokken bij de zaak van de vrouw die haar kind over de reling van de Bijenkorf gooide. Wat ging er in haar hoofd om? En wat speelt er in de hoofden van andere mensen die tot vreselijke gedragingen in staat zijn? **Gedreven door de wens daar de antwoorden op te vinden koos ze voor het vak van forensisch psycholoog.** In de serie Wereldvrouwen deze maand: Corine de Ruiter.

Professor Calamiteit. Zo wordt hoogleraar forensische psychologie Corine de Ruiter (50) thuis geregeld genoemd door haar puberzoon Julian. Vooral als ze weer eens is gevraagd te komen opdraven bij *Pauw & Witteman*, Andries Knevel of Radio 1, om helderheid te verschaffen over een familiedrama of bizarre moord. De verdenkingen tegen Joran van der Sloot. De moord door een politieagent op zijn 12-jarige buurmeisje. 'De Bijenkorfmoeder': de jonge vrouw die in 2006 haar dochtertje van anderhalf over de reling van het warenhuis gooide. De Friese tandartsassistente bij wie afgelopen zomer op zolder vier babylijkjes opdoken.

Het zijn strafrechtelijke zaken die gezond verstand en dito gevoel mijlenver te boven gaan. Berichten in de krant waarbij geen lezer ontkomt aan de gedachte: hoe kan iemand in godsnaam tot zo'n gruwelijke daad komen? Precies deze vraag vormt voor De Ruiter de drijfveer in de uitoefening van haar vak. 'Voor mij is antisociaal en crimineel gedrag even waardevol om te proberen te begrijpen als een depressie of een angststoornis. Wat gaat er om in de hoofden van mensen die tot vreselijke gedragingen in staat zijn? Is het verslaving? Een traumatisch verleden? Functioneert het brein niet goed? Dat wil ik onderzoeken. Niet alleen uit wetenschappelijke interesse. En zeker niet om professor Calamiteit uit te hangen op televisie. Nee, ook om herhaling te voorkomen. Júst daarom.'

Een zaak waar De Ruiter intensief bij betrokken was, betrof die van de jonge vrouw die haar dochtertje over de reling van de Amsterdamse Bijenkorf gooide. Daarna sprong ze er zelf achteraan. Zij overleefde het ternauwernood. Haar kind niet. Twee door de rechter-commissaris aangestelde deskundigen stelden een borderlinestoornis vast en adviseerden de rechter tbs met dwangverpleging op te leggen. De vrouw zelf hield vol dat ze in een psychose had gehandeld. Zij en de baby zouden worden gemarteld door een satanssekte. Samen met collega Hans Sanders bezocht De Ruiter haar als contra-expertise. De Ruiter schudt haar hoofd. 'Van borderline was geen sprake. En de psychose was weggeëbd. Wat wel opviel,

'Voor mij is antisociaal en crimineel gedrag even waardevol om te proberen te begrijpen als een depressie of een angststoornis'

was dat ze sprak over lichamelijke klachten ten tijde van het drama: trillen, zweten, overgeven. Die passen niet bij een psychose. Na een reconstructie door ons bleek dat ze zware afslankpillen had gebruikt die hevige geestelijke bijverschijnselen kunnen veroorzaken. Op basis van deze informatie is ze uiteindelijk vrijgekomen. *Mind you*, vier jaar na het gepleegde feit. Ik vind het doodeng dat zoiets kan gebeuren. En inhumanaan.'

Op haar propvolle bureau ligt een exemplaar van *Why Kids Kill*, een boek van een Amerikaanse psycholoog. Het kantoorje oogt wanordelijk, maar De Ruiter weet ongetwijfeld precies waar alles ligt – grondig als zij haar vak benadert. De geboren Achterhoekse heeft uitzicht op een snelweg met daarachter het heuvelachtige Limburgse landschap. We zijn op de Universiteit van Maastricht. Daar bekleedt zij aan de faculteit psychologie en neurowetenschap de in 2007 door haar opgezette leerstoel forensische psychologie. Daarnaast werkt ze, tot 1 januari 2011, als onderzoeker bij het Trimbos-instituut en treedt ze vaak op als getuige-deskundige in strafzaken. Haar werk is te omschrijven als diepgaand sporenonderzoek van de geest: *CSI* maar dan zonder wangslimmonsters. *Why Kids Kill* gaat over de psychologische achtergrond van jonge daders van schietpartijen op Amerikaanse middelbare scholen. Het boek is geschreven naar aanleiding van het beroemde drama op Columbine High School in Denver, eind jaren negentig. Daarbij vielen vijftien doden, onder wie de twee jonge schutters. Nederland is tot nu toe grootschalig dodelijk geweld op scholen bespaard gebleven. Dat wil echter weinig zeggen, zeker voor wie bekend is met de schrikbarende feiten over jeugdcriminaliteit.

Dit is een van de onderwerpen waar de aandacht van De Ruiter de laatste jaren in het bijzonder naar uitgaat. De noodzaak van vroeg ingrijpen werd pijnlijk duidelijk uit onderzoek onder kinderen van 12 jaar en jonger die voor het eerst bij politie en justitie belandden voor delicten als geweldpleging, vandalisme of stelen. 'Gechoqueerd' was ze toen ze zich erin ging verdiepen hoe het grootste deel van de Nederlandse minicrimineeltjes opgroeit: de geestelijke en lichamelijke verwaarlozing, de criminaliteit op straat die ze aanschouwen, de armoede. 'Ik had de verhouding anders ingeschat. Rooskleuriger toch. Noem het naïef maar ergens verwachtte ik, of waarschijnlijk hoopte ik, iets meer Pietje Bell-types aan te treffen.' Kansarme kinderen hoeven niet af te glijden naar kansloosheid en crimineel gedrag, mits tijdig en op de juiste manier wordt ingegrepen. Van die gedachtengang raakte De Ruiter al doordrongen toen ze dertien jaar geleden als klinisch psycholoog met tbs-patiënten ging werken in de Utrechtse Van der Hoeven Kliniek. Daar liep ze aan tegen een groeiend besef dat de hulp te laat kwam. Veel te laat. In haar nieuwe project ligt de nadruk op opvoedtraining voor ouders. Dat is de sleutel naar preventie.

De Ruiter hecht evenveel waarde aan *nurture* (opvoeding en omgeving) als aan *nature* (aanleg). Juist de interactie tussen deze factoren maakt haar vak zo interessant. Hetzelfde antisociale gedrag kan veroorzaakt zijn door verschillende dingen: bij de een door een aangeboren gebrek aan empathisch vermogen, bij een ander door mishandeling en bij een derde door onderliggende depressiviteit. Of door een gevaarlijke combinatie van oorzaken. 'Vroeger werden omgevingsfactoren een beetje gezien als ruis binnen de psychologie. Tegenwoordig vormen ze de crux.' Met andere woorden: forensische psychologie is een ingewikkeld vak; achter elke deur zit een andere deur. Dit gebrek aan eenduidigheid maakt haar niet moedeloos. Integendeel. Ze ziet het als een maatschappelijke plicht om te blijven graven, over schuttingen te kijken en chocola te maken van alle kennis die ze vergaart. Ten behoeve van daders, verdachten en daarmee ook van (potentiële) slachtoffers. 'Dat klinkt als een joekel van een open deur, maar een grondige aanpak is in het Nederlandse strafrechtssysteem helaas vaak ver te zoeken. Geregeld gebeurt het dat een beoordeling tot stand komt op basis van een intake van drie kwartier. Ik vind dat een grove ontkenning van de complexiteit van de menselijke geest. Het maakt me heel droevig. Ik vel nooit snel een moreel oordeel. In functie zéker niet maar evenmin als medemens.'

De situatie zou moeten verbeteren met de nieuwe Wet gerechtelijk deskundigen die dit jaar is ingegaan. Hierop is aangedrongen door de politiek, mede door recente gerechtelijke dwalingen zoals bij Lucia de Berk. Een belangrijk onderdeel van deze wet is de instelling van een landelijk register van gerechtelijk deskundigen. De Ruiter denkt niet dat hierdoor in de praktijk veel zal veranderen. 'De toetsingscriteria voor toelating tot het register zijn veel te soft. De meeste psychologen en psychiaters die nu rapporten schrijven voor de rechter hebben geen specifieke forensische kennis maar worden wel gewoon toegelaten. Nu we goede gespecialiseerde opleidingen hebben, dienen de eisen te worden aangepast.'

Zelf heeft De Ruiter ook een veelbewogen verleden, ofschoon ze altijd warmte en steun van dierbaren heeft ervaren. Kan ze een psychologisch vergrootglas zetten op haar eigen leven? 'Ik sta vaak stil bij wat mij gemaakt heeft tot wie ik ben. Mijn moeder was gymnastieklerares; een van de weinige vrouwen in de buurt die werkten. Mijn vader was werktuigbouwkundig ingenieur. De eerste vijf jaar van mijn leven voer hij op vrachtschepen. Hij leidde het romantische zeemansleven uit jongensboeken: acht weken op de oceaan, drie à vier weken thuis. Tijdens zijn afwezigheid kon hij nauwelijks contact onderhouden met ons. Na de geboorte van mijn broertje bleef papa definitief aan wal maar zijn liefde voor het water nam niet af. Ik heb goed leren zeilen van hem. "Niet bang zijn voor de zee. Respect hebben voor de zee," zei hij vaak.' ➔

'IK VEL NOOIT SNEL EEN MOREEL OORDEEL. IN FUNCTIE ZÉKER NIET MAAR EVENMIN ALS MEDEMENS'

'Ik heb veel meegekregen van zijn ondernemende levensstijl. Papa was mijn held. Een moedige man. Maar mijn moeder deed niet voor hem onder, hoor. Hij altijd zeilen? Zij dan in haar eentje op reis naar haar geliefde Afrika. Het was en is een zeer onafhankelijke vrouw. Ze is nu 73 en dat weerhoudt haar er geenszins van om samen met de hond naar Spanje te reizen in haar tot campingmobiel omgebouwde bus.'

Op zijn 56ste kreeg haar vader een agressieve vorm van kanker, in hetzelfde jaar dat zijn dochter zwanger was van een nu 16-jarige zoon, haar enige kind. Vijf jaar later stierf hij. Zij was toen net twee jaar gescheiden van haar man. Die overleed toen Julian 13 was, ook aan kanker. Op een moment dat haar carrière een hoge vlucht nam, werd co-ouderschap eenouderschap. Van een rouwend jongetje. Dan krijgt kennis over nurture en nature en de invloed van omgevingsfactoren wel ineens een andere lading.

'Ik realiseerde me natuurlijk terdege hoe ongunstig de dood van zijn vader zijn ontwikkeling kon beïnvloeden. Anderzijds was ik blij dat ik de bekwaamheid in huis had om hem handvatten te bieden als hij somber was. Ik heb nooit getwijfeld aan de basis die ik, wij, hem hebben gegeven. Hij kon het aan. Als ik nu kijk naar mijn grote zoon zie ik een empathische jongen. Wijs voor zijn leeftijd. Met een enorm sociaal inzicht. Dat heeft hij altijd gehad trouwens. Op zijn 4de dacht ik al: jij moet psycholoog worden. Ha! Nature natuurlijk.'

Het is onvermijdelijk dat een psycholoog het werk soms mee naar huis neemt. En dat valt niet altijd mee.

'Ik deed eens mee aan een studie naar recidive bij zeden-delinquenten. Julian was toen een jaar of 3. Honderdtwintig dossiers vol vreselijke details moest ik doorploeteren. Er zaten ook kindermisbruikers tussen, met gedetailleerde beschrijvingen van hun denkwijze en de manieren waarop ze slachtoffers meelokten. In het kleine straatje in Utrecht waar we destijds woonden, kwam nauwelijks verkeer. Alle kinderen uit de buurt konden vrijelijk rondcrossen op hun driewielers. Ik weet nog goed dat ik hem steeds in mijn blikveld wilde hebben. Dat wil een moeder uiteraard altijd, maar tijdens dat onderzoek voelde deze behoefte toch anders. Urgenter.'

Overdreven interesse in misdaad had De Ruiter nooit. Ze verslond geen misdaadromans en had geen poster van Horst Tappert boven haar bed hangen. Eigenlijk is ze in het vak gerold. Na de middelbare school wist ze niet goed wat ze zou studeren. Uit een beroepskeuzetest kwam naar voren dat ze eigenlijk 'alles' kon. Tja. Dan weet je het als weifelende, bloednieuwsgierige 18-jarige natuurlijk helemaal niet meer. Ze vertrok voor een jaar naar de Verenigde Staten. Daar deed ze aan Barton College in North Carolina allerlei vakken, waaronder een introductie in de psychologie. Dat bracht haar ertoe dit ook in Nederland te gaan studeren, met cum laude resultaat. Ze specialiseerde zich in gedrags- en klinische psychologie en promoveerde aan

'Opsteltens beleid kenmerkt zich door ondoordachte window dressing. Veel regels, de teugels strak; dat soort grootspraak'

de Universiteit van Amsterdam, met paniek en agorafobie als onderwerp.

Boven alles werd ze gedreven door nieuwsgierigheid naar mensen, zegt ze. 'Ik snap dat ik als psycholoog bevooroordeeld ben, maar ik wil zo graag een keer weg van de daad en de dader. Dát bedoel ik met interesse in mensen. Ik wil eens weg van de ongenueanceerde kletsboek over lik-opstuk en *zero tolerance*, dat overigens op lange termijn niet werkt. Ik wil naar de dader als mens. Daar hebben we het in het publieke debat niet over. Ja, vrij ongenueanceerd aan de oppervlakte. Nooit echt. Niet zoals het zou moeten.' Even leunt ze achterover in haar stoel. Dan veert ze op. Om te benadrukken dat ze niet bedoelt dat mensen niet verantwoordelijkheid zijn voor hun acties. Ze zou alleen graag zien dat zij die de fout in gaan gereedschap krijgen aangereikt dat hen daadwerkelijk verder helpt. Gedegen onderzoek naar hun problematiek; begeleiding en therapie; verslavingszorg, medicijngebruik voor mensen met een biologische afwijking.

'In elk geval geen gebiedsverboden voor hangjongeren, zoals aangekondigd door minister Opstelten. Zijn beleid kenmerkt zich door ondoordachte *window dressing*. Veel regels, de teugels strak; dat soort grootspraak. "Bij ons bent u veilig," is de boodschap voor de kiezer. Maar die zogenaamde veiligheid is één grote leugen. Dát vind ik het ergste. Niemand is hierbij gebaat. Die jongens niet, de samenleving niet. Waar moeten zulke kinderen heen? Een verwaarloosde 17-jarige puber hou je niet binnen.'

Regelmatig bezoekt De Ruiter een gevangenis om een verdachte te onderzoeken. Ze heeft er gemengde gevoelens bij, los van de knellende gedachte aan vijf hermetisch gesloten deuren tussen haar en de vrije wereld. Uit allerlei studies is gebleken dat vrijheidsstraf zelden de oplossing is. Natuurlijk, er gaat een afschrikwekkende werking van uit. En het geeft genoegdoening voor slachtoffers, nabestaanden en de samenleving; mensen zijn een tijdje weg uit de maatschappij. Een enkele keer werkt dat louterend

maar meestal is het de perfecte springplank voor een verdere loopbaan in de criminaliteit, zeker bij jongeren. Druk maakt ze zich ook over verdachten die om redenen van psychologische aard überhaupt niet thuishoren in het strafrecht.

Zoals wellicht de tandartsassistente in het Friese Nij Beets die ervan verdacht wordt vier van haar baby's te hebben gedood. De Ruiter is niet benaderd om haar te onderzoeken. Toch kan ze er wel iets over zeggen. 'Neonaticide heet het officieel: het doden van een kind binnen 24 uur na de geboorte. De moeder is bijna altijd de dader, meestal jonge vrouwen of meisjes uit lagere milieus die zwanger zijn van een man met wie ze geen kind willen. Deze verdachte voldoet overigens niet aan dat type. Dat zul je altijd zien. Ze is niet uitzonderlijk jong en had een baan en een sociaal leven. Dat ze het vier keer heeft gedaan, wijst in de richting van een intrapsychisch conflict. Daarbij staan innerlijke behoeften en eisen tegenover elkaar. In haar geval: wel zwanger willen zijn, niet zwanger willen zijn. Dat ze de baby's heeft bewaard, kan ook een symptoom zijn van die ambivalentie.'

De Ruiter zou graag zien dat in dit soort gevallen ook de

'EEN VERWAARLOOSDE 17-JARIGE PUBER HOU JE NIET BINNEN'

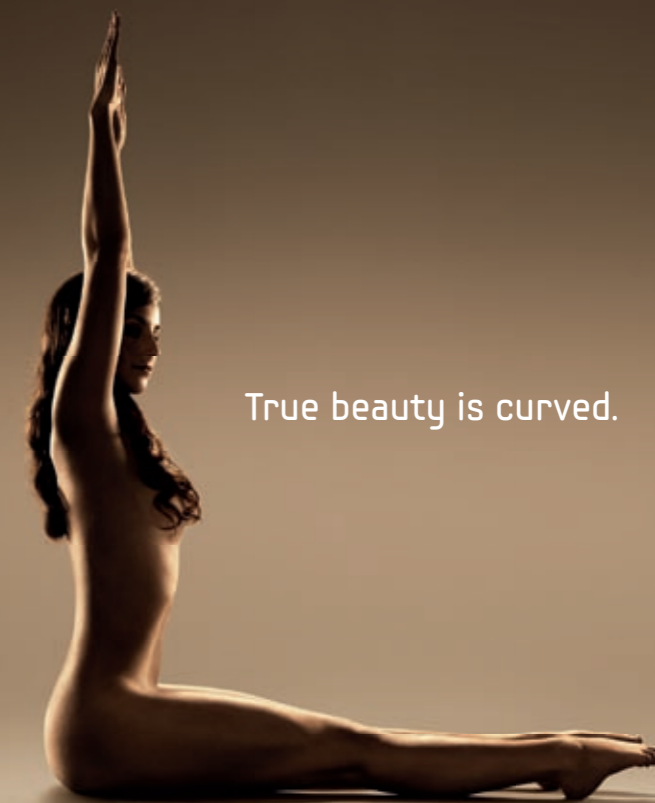
invloeden van hormonale processen nadere bestudering krijgen. 'Ik zeg niet dat de hormooncyclus van een vrouw een excuus is bij een misdrijf, maar het kan meewegen.' Niet iedereen is altijd blij met De Ruiters uitspraken. Deze zomer nog wekte ze de woede op van een aantal collega's na een interview in *de Volkskrant* over de psychopathische trekken van Joran van der Sloot. De Ruiter zou haar boekje te buiten zijn gegaan omdat ze nooit direct contact had met Van der Sloot. Ze blijft er vrij laconiek onder.

'Veel mensen hebben moeite met mij omdat ik een duidelijke mening heb. Ik snap dat niet. Ik kan het zelf prima met iemand oneens zijn en diegene toch aardig vinden. In Nederland worden discussies zo snel persoonlijk gemaakt. Ook in de Tweede Kamer. De manier waarop ik als 14-jarige met mijn vader debatteerde, was geciviliseerder dan hoe het er daar nu aan toegaat. Ik vind nog steeds dat ik prima mijn mening over Joran kon geven. Er is zoveel informatie beschikbaar in het publieke domein.'

Op de vraag of ze misschien niet de politiek in moet om boven op de wetgever te zitten, begint ze hard te lachen. 'Daar ben ik niet geschikt voor. Ik zou mijn mening gebaseerd op kennis nooit inruilen voor een mening die politiek handig is. Laat mij maar duwen en trekken vanuit de praktijk. Daar heeft de maatschappij veel meer aan.' ●

Windows® Life without Walls™
Samsung raadt Windows 7 aan.

SAMSUNG

True beauty is curved.

The revolutionary curved Samsung SF510 notebook. Echte schoonheid is niet recht en hoekig. De organisch gevormde Samsung SF notebook heeft dan ook prachtige natuurlijke lijnen die je maar bij weinig notebooks ziet. Zijn dunne ontwerp en lange batterijduur maken hem bovendien je ideale reisgezel. Binnen drie seconden is hij opgestart en deelt hij met het grootste gemak digitale content met tv, telefoon of camera. Wat kan geavanceerde technologie* soms mooi zijn. www.samsung.com

werkt zoals
jij dat wilt.

Windows 7

*Intel® Core™ i3 processor en Windows® 7 Home Premium, afhankelijk van configuratie.